

Учителі: Ступак Т.А., Баленко Т.К.

Проект « Засідання літературної вітальні, присвячене 160-річчю від дня народження І.Франка»

Ведуча:

Мова – найбільший скарб будь-якого народу. Тисячоліттями плекала її земля, кров'ю боронили наші пращури, віддаючи свої життя. Українці шанують поборників рідної мови, творців, титанів культури, саме тому 2016-й рік визнаний роком Івана Франка. Тож сьогоднішній день ми присвячуємо цьому дивовижному поетові, прозаїку, драматургові, мовознавцю, перекладачеві, літературному критику, історикові, філософу, фольклористові, редактору, а найголовніше – українському Пророку.

Франко жив і творив, випереджаючи час. Велика філософія його творів залишається незбагненою. Він дійсно пророкував. Як актуально звучать сьогодні слова Каменяра! Як не вистачає нам, сучасним українцям, великого Мойсея!

Сьогодні він тут, із нами. Хоча ні. Такі люди, як Іван Франко, були й будуть зі своїм народом завжди.

Виходить Франко із музою. Муза співає.

**2. У невмирущості Франка вас переконає _____ 3
віршем «Вічний революціонер».**

Вічний революціонер
Дух, що тіло рве до бою,
Рве за поступ, щастя й волю,—
Він живе, він ще не вмер.
Ні попівські тортури,
Ні тюремні царські мури,
Ані війська муштровані,
Ні гармати лаштовані,
Ні шпionське ремесло
В гріб його ще не звело.

Він не вмер, він ще живе!
Хоч від тисяч літ родився,
То аж вчора розповився
І о власній силі йде.
І простується, міцніє,
І спішить туди, де дніє:
Словом сильним, мов трубою,
Міліони зве з собою,—
Міліони радо йдуть,

Бо се голос духа чуть.

Голос духа чути скрізь:
По курних хатах мужицьких,
По верстатах ремісницьких,
По місцях недолі й сліз.
І де тільки він роздасться,
Щезнуть сльози, сум, нещастя,
Сила родиться й завзяття
Не ридать, а добувати
Хоч сиnam, як не собі,
Кращу долю в боротьбі.

Вічний революціонер
Дух, наука, думка, воля
Не уступить пільмі поля,
Не дасть спутатись тепер.
Розвалилась зла руїна,
Покотилася лавіна,
І де в світі тая сила,
Щоб в бігу її спинила,
Щоб згасила, мов огонь,
Розвидняючийся день?

3. Франка називають Каменярем. Словом своїм він видобував мудрість з надр української землі і шліфував нашу національну свідомість. Зустрічайте: «Каменярі» у виконанні _____.

Я бачив дивний сон. Немов передо мною
Безмірна, та пуста, і дика площина,
І я, прикований ланцем залізним, стою
Під височенною гранітною скалою,
А далі тисячі таких самих, як я.

У кожного чоло життя і жаль порили,
І в оці кожного горить любові жар,
І руки в кожного ланці, мов гадь, обвили,
І плечі кожного додолу ся схилили,
Бо давить всіх один страшний якийсь тягар.

У кожного в руках тяжкий залізний молот,
І голос сильний нам згори, як грім, гримить:
"Лупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні холод
Не спинить вас! Зносить і труд, і спрагу, й голод,
Бо вам призначено скалу сесю розбити."

І всі ми, як один, підняли вгору руки,
І тисяч молотів о камінь загуло,
І в тисячні боки розприскалися штуки
Та відривки скали; ми з силою розпуки
Раз по раз гримали о кам'яне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кривавий,
Так наші молоти гриміли раз у раз;
І п'ядь за п'ядею ми місця здобували;
Хоч не одного там калічили ті скали,
Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.

І кожний з нас те знав, що слави нам не буде,
Ні пам'яті в людей за сей кривавий труд,
Що аж тоді підуть по сій дорозі люди,
Як ми проб'єм її та вирівняєм всюди,
Як наші кості тут під нею зогниють.

Та слави людської зовсім ми не бажали,
Бо не герої ми і не богатирі.
Ні, ми невольники, хоч добровільно взяли
На себе пута. Ми рабами волі стали:
На шляху поступу ми лиш каменярі.

І всі ми вірили, що своїми руками
Розіб'ємо скалу, роздробимо граніт,
Що кров'ю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець і за нами
Прийде нове життя, добро нове у світ.

І знали ми, що там далеко десь у світі,
Який ми кинули для праці, поту й пут,
За нами сльози ллють мами, жінки і діти,
Що други й недруги, гнівнії та сердиті,
І нас, і намір наш, і діло те кленуть.

Ми знали се, і в нас не раз душа боліла,
І серце рвалося, і груди жаль стискав;
Та сльози, ані жаль, ні біль пекучий тіла,
Ані прокляття нас не відтягли від діла,
І молота ніхто із рук не випускав.

Отак ми всі йдемо, в одну громаду скуті
Святою думкою, а молоти в руках.

Нехай прокляті ми і світом позабуті!
Ми ломимо скалу, рівняєм правді путі,
І щастя всіх прийде по наших аж кістках.

4. У своїй поезії Франко неодноразово звертався до української землі, розкривав їй усі свої думки й печалі. Одне з таких звернень зачитає для вас

Земле, моя всеплодющая мати,
Сили, що в твоїй живе глибині,
Краплю, щоб в бою сильніше стояти,
Дай і мені!

Дай теплоти, що розширює груди,
Чистить чуття і відновлює кров,
Що до людей безграничну будить
Чисту любов!

Дай і огню, щоб ним слово налити,
Душі стрясать громовую дай власть,
Правді служити, неправду палити
Вічну дай страсть!

Силу рукам дай, щоб пута ламати,
Ясність думкам - в серце кривди влучать,
Дай працювать, працювать, працювати.
В праці сконать!

5. Франко відчував будь-які переживання народу. Його пером промовляє до нас рідна земля. «Україна мовить» у виконанні

Мій синку, ти би менш балакав,
Сам над собою менше плакав,
На долю менше нарікав!
На шлях тернистий сам подався
І цупко по тернах подрався, —
Чого ж ти іншого чекав?

Сам знав, що гола я і вбога,
І до мойого ти порога
Прийшов, захтів служити мені.
Ну, в мене слугам плати скупю,
А нарікать на мене глупо...
Просила я тебе чи ні?

І що тобі за кривда сталась?
Що підняли на тебе галас:
"Не любить Русі він ні раз!"
Наплюй! Я, синку, ліпше знаю
Всю ту патріотичну зграю
Й ціну її любовних фраз.

Що проживеш весь вік убого?
Значить, не вкрав ніщо ні в кого,
А чесно працював на хліб.
Та й те подумай ще, будь ласка:
Твого "я" найкраща частка
З тобою враз не ляже в гріб

6. Неможливо оминати іпостась Франка-борця. В його рядках дух одвічної боротьби за справедливість, честь народу, світле майбутнє. Пісню «Вже вечір вечоріє» виконає для вас _____

7. Зацікавленість Франка українською народною творчістю сприяла появі в його доробку чималій кількості мелодійних колоритних віршів. _____ представить вам натхненного фольклором Франка.

Червона калино, чого в лузі гнешся?
Чого в лузі гнешся?
Чи світла не любиш, до сонця не пнешся?
До сонця не пнешся?
Чи жаль тобі цвіту на радощі світу?
На радощі світу?
Чи бурі боїшся, чи грому з блакиту?
Чи грому з блакиту?
Не жаль мені цвіту, не страшно і грому,
Не страшно і грому.
І світло люблю я, купаюся в ньому,
Купаюся в ньому.
Та вгору не пнуса, бо сили не маю,
Бо сили не маю.
Червоні ягідки додолу схиляю,
Додолу схиляю.
Я вгору не пнуса, я дубам не пара,
Я дубам не пара,
Та ти мене дубе, отінив, як хмара,
Отінив, як хмара.

8. Як мало ми знаємо про Каменяра! Щоб розкрити усі грані його особистості знадобиться не одна тисяча сторінок і не один десяток діб. Проте наша учениця спробувала виокремити найцікавіші факти з життя Івана Франка. Зустрічайте _____ із її дослідженням.

(факти)

9. Немає такої царини, де Іван Франко не залишив би для нас вагомої спадщини. Надзвичайна ерудиція дозволяла йому успішно займатися історією, мовознавством, драматургією, редагуванням і навіть видавничою справою! Про Франка-видавця вам розповідь _____.

(текст)

10. (Ведуча читає текст за кулісами. Дівчата по черзі виходять, світло на них і Франка)

Про особисте життя Каменяра відомо небагато. Немає на світі водночас солодшого і гіршого почуття за кохання. Для Франка воно стало не лише темою кількох віршів, а лейтмотивом цілої збірки. Пропонуємо невеликий екскурс і історію кохання великого генія.

Франко: Тричі являлася мені любов...

Ольга Рошкевич була нареченою Франка. Їх знайомство відбулося у бойківському селі Лолин, коли гімназист Іван Франко вперше завітав у гості до свого товариша по навчанню Ярослава Рошкевича (брата Ольги). Після двох років знайомства з Ольгою Франко офіційно просить у Михайла Рошкевича руки його доньки. Батько відповідає згодою. Однак на другому році навчання Франка заарештовують за участь у таємній соціалістичній організації. У сім'ї Рошкевичів проводили обшук. Після цього батько заборонив Ользі зустрічатися з Іваном.

Ольга Р.(сумно до Івана): Вибач, Іване, батько не дозволяє. Зовсім оскаженів після того обшуку, чути про тебе не хоче... Добре хоч я заховала книжки на пасіці, інакше не уникнути було б арешту. Але ми ще побачимось, обіцяю!

Дружиною митця стала громадська діячка і видавчиня Ольга Хоружинська. Вона боролася за Франка з усією Галичиною і виграла цю битву. Вона була його першим помічником, переписувачем, секретаркою. На жаль, жодного теплого слова, хоча б звичайного людського милосердя, не дісталось Ользі від сучасників. Через це вона хворіла душею й тілом, стала предметом обмов і пліток, які порушили її психіку так, що в неї проявилось божевілля. Останнім ударом для Ольги була смерть найстаршого сина Андрія. Франко був вимушений віддати дружину на лікування до спеціалізованого закладу.

Ольга Х. (розпачливо до Івана): Пробач мені, кохання моє! Я робила все, що могла, та зла доля, і злі люди. Усім серцем хотіла бути часткою твого світу! Навчилася тобі й друзям твоїм чай варити, варення фіалкове... Кому ж потрібні були той чай і те варення?! Так само нікому, як і я сама... Слабке моє тіло, і слабкий дух у ньому! Я не змогла стати твоєю першою і єдиною, не змогла збагнути, що коїться у твоїй мудрій голові. Усе, що могла, - бути поряд. А вже й того не можу. Пробач, милий, пробач...

Останнім коханням його була полька Целіна Зигмунтовська. Достеменно невідомо, коли і при якій нагоді Франко особисто познайомився з нею, але те знайомство продовжувалось 10 років і принесло йому велику платонічну любов без взаємності та завдало багато душевних мук. Дівчина відповіла Франкові цілковитою байдужістю, проте як не дивно, доглядала за його хворою дружиною, а митець навіть пропонував їй стати хрещеною його дітей.

Целіна (зневажливо убік): Просто не сподобався, так буває. Він рудий, а я люблю брунетів, особливо з синіми очима. До того ж, збудований погано, і прізвище якесь дивне. Та й сам він дивак. Переслідував мене, хвостом ходив! Нітився, як школяр, стояв під моїми вікнами, боявся заговорити. Спочатку було смішно, а потім почало дратувати.

Дівчата йдуть.

11. Франко (встає):

Як почувеш вночі край свого вікна,
Що щось плаче і хлипає важко,
Не тривожся зовсім, не збавляй собі сна.
Не дивися в той бік, моя пташко!
Се не та сирота, що без мами блука,
Не голодний жебрак, моя зірко;
Се розпука моя, невтишима тоска,
Се любов моя плаче так гірко.

12. Невтішне кохання Франка до Целіни Зигмунтовської краяло серце митця. Авжеж, трагедія. Та кожна медаль має зворотний бік. Саме це нещасливе, гірке, болюче почуття дало поштовх до створення «Зів'ялого листя» - шедевр інтимної лірики. Насолоджуйтесь поетичним словом разом з

Хоч ти не будеш цвіткою цвісти,
Левкою пахуче-золотою,
Хоч ти пішла серед юрби плисти
У океан щоденщини й застою,
То все ж для мене ясна, чиста ти,

Не перестанеш бути мені святою,
Як цвіт, що стужі не зазнав ні спеки.
Як ідеал все ясний – бо далекий.

Я понесу тебе в душі на дні
Облиту чаром свіжості й любові,
Твою красу я переллю в пісні,
Огонь очей в дзвінкій хвилі мови,
Коралі уст у ритми голосні...
Мов золота мушка, в бурштиновий
Хрусталь залита, в нім віки триває,
Цвістимеш ти, – покіль мій спів лунає.

13. Франко, як і будь-який мислитель, ставить питання, чому кохання буває таким жорстоким. Питання, певно, риторичне, проте й досі ніхто не знайшов на нього відповіді. Зустрічайте _____ із повною питань піснею «Ой ти, дівчино, з горіха зерня».

Ой ти, дівчино, з горіха зерня,
Чом твоє серденько — колюче терня?
Чом твої устонька — тиха молитва,
А твоє слово острє, як бритва?
Чом твої очі сяють тим чаром,
Що то запалює серце пожегом?
Ох, тії очі темніші ночі,
Хто в них задивиться, й сонця не хоче!
І чом твій усміх — для мене скрута,
Серце бентежить, як буря люта?

Ой ти, дівчино, ясная зоре!
Ти мої радощі, ти моє горе!
Тебе кидаючи, любити мушу,
Тебе кохаючи, загублю душу.

14. Інше питання, з яким стикається закохана людина, - чому це отруйне почуття, ця виснажлива хвороба не може просто пройти? Що лікує від кохання? Чому від нього так важко одужати? Чому воно мучить, чому не полишає? Чому воно являється у сні? – питає Франко, а разом з ним –

_____.

Чого являєшся мені
У сні?
Чого звертаєш ти до мене
Чудові очі ті ясні,
Сумні,

Немов криниці дно студене?
Чому уста твої німі?
Який докір, яке страждання,
Яке несповнене бажання
На них, мов зарево червоне,
Займається і знову тоне
У тьмі?

Чого являєшся мені
У сні?
В житті ти мною згордувала,
Моє ти серце надірвала,
Із нього визвала одні
Оті ридання голосні —
Пісні.
В житті мене ти й знать не знаєш,
Ідеш по вулиці — минаєш,
Вклонюся — навіть не зирнеш
І головою не кивнеш,
Хоч знаєш, знаєш, добре знаєш,
Як я люблю тебе без тямі,
Як мучусь довгими ночами
І як літа вже за літами
Свій біль, свій жаль, свої пісні
У серці здавлюю на дні.
О ні!
Являйся, зіронько, мені!
Хоч в сні!

14. Час лікує. Іноді кохання стає настільки нестерпним, що людина просто мириться з болем. Мрії потрібно відпускати. Так і Франко із гіркотою в рядках відпустив свою нещасливу любов. Смирненне прощання, а може й прощення, у виконанні

Як на вулиці зустрінеш,
То мене обходиш ти.
Добре робиш! Спільним шляхом
Не судилось нам іти.

Йди направо, я наліво
Шлях верстатиму в тумані,
І не здиблемось ніколи,
Як дві краплі в океані.

Як в дорозі здиблю горе,
Що тобі несе удар,
Сам його до себе справлю
І прийму його тягар.

А як щастя часом схоче
В мою хату загостить,
Я його до тебе справлю,
Най голубочком летить.

Що мені без тебе щастя?
Звук порожній і мана!
Що мені без тебе горе?
Щезла і йому ціна.

Наче крапля в океані,
Розпливусь я, потону;
Ти гуляй на сонці, пані,
Я ж спадатиму ік дну.

15. Кохання до людини скінченне. Але є ще кохання, якого неможливо позбутися. Це кохання до країни, до народу. Таке почуття незнищенне, і коли воно щире, людина перетворюється на справжнього Месію.

_____ зачитає Франкове пророцтво –
вступ до поеми «Мойсей».

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожжю,
Людським презирством, ніби струпом, вкритий!
Твоїм будучим душу я тривожу,
Від сорому яких нащадків пізних
Палитиме, заснути я не можу.
Невже тобі на таблицях залізних
Записано в сусідів бути гноєм,
Тяглом у поїздах їх бистроїздних?
Невже повік уділом буде твоїм
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою й розбоєм
Тебе скував і заприсяг на вірність?
Невже тобі лиш не судилось діло,
Що б виявило твоїх сил безмірність?
Невже задармо стільки серць горіло
До тебе найсвятішою любов'ю,
Тобі офіругочи душу й тіло?
Задармо край твій весь политий кров'ю

Твоїх борців? Йому вже не пишаться
У красоті, свободі і здоров'ю?
Задармо в слові твому іскряться.
І сила, й м'якість, дотеп, і потуга,
І все, чим може вгору дух підняться?
Задармо в пісні твоїй лється туга,
І сміх дзвінкий, і жалоці кохання,
Надій і втіхи світляная смуга?
О ні! Не самі сльози і зітхання
Тобі судились! Вірю в силу духа
І вдень воскресний твого повстання.
О, якби хвилю вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живущим буха!
О, якби пісню вдать палку, вітхнекну,
Що міліони порива з собою.
Окрилює, веде на путь спасенну!

Якби!.. Та нам, знесиленим журбою,
Роздертим сумнівами, битим стидом,—
Не нам тебе провадити до бою!
Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, впережешся Бескидом,
Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі.
Прийми ж сей спів, хоч тугою повитий.
Та повний віри; хоч гіркий, та вільний;
Твоїй будучині задаток слізьми злитий,
Твому генію мій скромний дар весільний.

16. Сказати «Я патріот» може кожний. А дійсно любити свою країну, як любив Франко, можуть одиниці. У продовження теми псевдопатріотизму зустрічайте _____ із віршем «Сідоглавому».

Ти, брате, любиш Русь,
Я ж не люблю, сарака!
Ти, брате, патріот,
А я собі собака.
Ти, брате, любиш Русь,
Як хліб і кусень сала, —
Я ж гавкаю раз в раз,
Щоби вона не спала.

Ти, брате, любиш Русь,
Як любиш добре пиво, —
Я ж не люблю, як жнець
Не любить спеки в жниво.
Ти, брате, любиш Русь,
За те, що гарно вбрана,-
Я ж не люблю, як раб
Не любить свого пана.
Бо твій патріотизм —
Празнична одежина,
А мій — то труд важкий,
Гарячка невдержима.
Ти любиш в ній князів,
Гетьмання, панування, —
Мене ж болить її
Відвічне страждання.
Ти любиш Русь, за те
Тобі і честь, і шана,
У мене ж тая Русь —
Кривава в серці рана.
Ти, брате, любиш Русь,
Як дім, воли, корови,-
Я ж не люблю її
З надмірної любови.

17. Громадська діяльність – невід’ємна частина особистості Франка. Він справжній просвітник народу, майстер слова, духовний лідер. _____ представить промовистий і злободенний заклик Франка – гімн «Не пора».

Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служити!
Довершилась України кривда стара,
Нам пора для України жити.

Не пора, не пора, не пора
За невігласів лить свою кров
І любити царя, що наш люд обдира, —
Для України наша любов.

Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор!
Хай пропаде незгоди проклята мара!
Під України єднаймося прапор!

Бо пора ця великая єсть:

У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю, і щастя, і честь,
Рідний краю, здобути тобі!

18. За одну годину не перелічити усіх талантів та здобутків Франка. Проте хвилини достатньо, щоб осягнути його роль у становленні української свідомості. Вшануймо ж Каменяра хвилиною мовчання.

19. Франко подарував нам жмутки зів'ялого листя, з яких розквітла українська лірика. Його творчість – симфонія з ніжних та палких сонат. Він як Камю, йде від бунтарського духу до всевітньої любові та порозуміння. Світ знає своїх геніїв. Ми, українці, маємо знати своїх. Сподіваємося, наш вечір відкрив для вас хоч кілька граней постаті Франка. Звісно, щоб осягнути усе його життя, замало однієї години, замало буде й одного року. Тому читаймо, дослухаймось до Мойсея, збираймо зів'яле листя!

Франко (голосно до зали): Я для вас писав! Для вас творив! Прошу вас, почуйте мене! Бережіть Україну!

Муза співає і веде Франка.